
„Fritz hadművelet”: a Vörös Brigádok és a Moro-ügy

Annak, aki a Moro-ügy idején, 1978-ban Olaszországban élt, s noha akkor még egy milánói gimnázium diákja volt, emlékezetében kitörölhetetlenül él annak a rettenetes ötvenöt napnak az élménye, nehéz elhinni, hogy azóta több, mint négy évtized telt el immár. A negyvenedik évfordulóra időzítve jelent meg Ezio Mauro *Aldo Moro. Egy emberrablás krónikái* (*Aldo Moro. Cronache di un sequestro*) című könyve, a szinte megszámlálhatatlanul sokadik feldolgozás a szélsőbaloldali terrorista merényletről (a kötet végén rövid, erősen szelektált bibliográfiával). Giorgio Galli az olasz terrorizmus („a fegyveres párt”), Sergio Zavoli „a köztársaság éjszakája”, Pino Casamassima a Vörös Brigádok, Giorgio Bocca, Alfredo Carlo Moro (Aldo Moro fivére) és Giovanni Bianconi a Moro-merénylet történetét dolgozták fel, de, a „brigatista”-k oldaláról is jelentek meg visszaemlékezések, mint Mario Moretti interjúja és Anna Laura Bragheti vallomásai. Mauro munkája szikáran tényszerű, tömören eseménycentrikus, talán azért is, hogy elkerülje az ideologizálás és az ál-historizálás csapdáit, azt, hogy elvont teóriákban vagy társadalmi-kortörténeti körképben oldja fel a végrehajtói által ki tudja, miért „Fritz hadműveletnek” elnevezett terrormerénylet (33. o.) rekonstrukcióját és főleg, hogy őrizkedjen a téma feldolgozásait mindig fenyegető összeesküvés-elméletektől, a „dietrologia”-tól (36. o.). A „krónika” így sem hűvös és száraz, inkább forró és véres: egy bűnügyi regény, egy politikai sorsdráma és egy kriminálhistóriai analízis egyvelegeként hat, mondhatni, a téma jellegeből adódó szükségszerűséggel. Ám az országrengető csaknem két hónap sűrű, szövevényes, rejtélyes történései másféle, többféle olvasatot is megengednek, alighanem ezért szerepel az alcímben a műfajmegjelölés többes számban

(„krónikák”). Mindenesetre Mauro, tudván tudva, mennyi legenda, kitaláció, koholmány tapadt az egész üggyhez, mindvégig ragaszkodik a vicói „factum”-hoz (tényhez), mert, az elő-felvilágosodás nagy nápolyi filozófusával egyetértésben, csakis azt tartja „verum”-nak (igazságnak). Ami nem zárja ki, hogy kérdéseket tegyen fel és hagyjon nyitva, illetve hogy jelezze, ahol a tényszerűség kérdéses vagy homályos.

A főszereplő „Olaszország legfontosabb embere” volt a maga korában (50. o.). Ez Aldo Moro tragédiája. De nem elsősorban a kereszténydemokrata politikusé, pártvezéré, a többszörös miniszteré és kormányfőé, hanem az emberé. Noha a Vörös Brigádok (Brigate Rosse) terroristái az Olasz Kommunista Párttal megkötött „történelmi kompromisszum” megvalósítójának, Giulio Andreotti „nemzeti egységkormány” megalapozójának elrablásával, „perbe fogásával” és „kivégzésével”, úgymond, „az állam szíve ellen intéztek támadást” (39. o.), valójában egy embert kínoztak és öltek meg, miután március 16-án Rómában a via Fanin lemészárolták kíséretének mind az öt tagját. A kínzás itt nem kínvallatást, szadizmust, bántalmazást, testi erőszakot, öncélú kegyetlenkedést és hasonlókat jelent. Sőt, meglepődve olvassuk, hogy az állítólagos „népi börtön” (a via Montalcini egy lakásában) önkinevezett „bírái” és rabtartói Morónak az általa igényelt gyógyszereket vásárolták és kedvére való ételeket készítettek. Nem emberszeretéből, nem is lelkiismeret-furdalásból, hanem furcsa skizofréniából: önmagukat „népbíráknak”, a „proletár igazságszolgáltatás” képviselőinek, igazságtevőknek hitték, akik „nagylelkűségükkel” is morális felsőbbrendűségüket vélték bizonyítani, s azt, hogy hatalmukban áll bárkivel bármit megtenni. És itt tévedtek végzetesen: azt képzelték, ha elpusztítják „az állam szolgáját” (43. o.), megalázzák és megsemmisítik a demokratikus állam magas tisztviselőit, akkor ezzel megdönthetik a demokrácia intézményrendszerét is. Tévedésük lett a bukásuk, győzelmük pirruszinak bizonyult: Moro vértanúsága megerősítette az államrendet, ellenük egységfrontba kovácsolta az amúgy pluralizált (és a terrorcsoporttal való tárgyalás kérdésében is megosztott) politikai-parlamentari eröket, s a jogállam így le tudta gyözni halálos ellenségeit.

Aldo Moro emberi tragikumán ez nem változtatott. Neki egy szűk, cellaszerű helységbe rekesztve, a külvilágtól hermetikusan elzárva kellett raboskodnia, eltűrnie, hogy álarcos fogvatartói naponta – tegezve – „kihallgassák” őt (egész pontosan maga a főnök, Mario Moretti) „egy ál-perben, ahol nincs védelem, ahol a vád egybeesik az ítélettel, ahol a bíró egyszersmind börtönőr és ahol politikáról vitáznak, ám a tét az emberélet” (70. o.). A „kihallgatásokról” nyílt levelekben számoltak be a nyilvánosságnak, mígnem „halálra ítélték” és, „végrehajtván az ítéletet”, május 9-én agyonlőtték (121. o.). A holttestet – jelképesen, üzenet-értékűen – a kereszténydemokrata és a kommunista párt székházai között mintegy félúton, a via Caetanin, egy autóban hagyták. Rabságából, „a mélyből” (79. o.), kényszerhelyzetben, párttársaihoz írott, a függelékben közölt levelei egy szenvedéstörténet, egy halálút megrázó dokumentumai (157–200. o.). Egy hatalmát vesztett, magára maradt, mindenkiben csalatkozott államférfi (és professzor) egyre reményvesztettebb segélykérései, aki a terrorista gyilkosokkal való mindennemű tárgyalás, fogolycserre – az államhatalom részéről elkerülhetetlen – visszautasításában önnön elárulását, cserbenhagyását látta, és egyedül a családjában hitt már. Itália közlemékezetében „utolsó levelei” máig nyugtalanítóan, gyötrelmesen visszhangzanak. Az „első köztársaság” mártírjának búcsúszavai és rabfotói „maradandóbbak az ércnél”, melybe gyarapodó szobrait öntötték.

Ezio Mauro: *Aldo Moro. Cronache di un sequestro* (Aldo Moro. Egy emberrablás krónikái), La Repubblica–GEDI, Róma, 2018. 203 o.

Madarász Imre